

JAFLE

Bedarbių suaugusiųjų kelionė nuo finansinio raštingumo iki verslumo

2 MODULIS: Verslumas

17 pamoka: Mano šalies ekonomika

17 pamoka: Mano šalies ekonomika

Norėdami valdyti savo finansus ir turtą bei kontroliuoti savo finansinę padėtį, žmonės turi suprasti kai kuriuos pagrindinius ekonomikos principus. Žmonės gali suvokti šalies ekonomiką ir interpretuoti įvykius, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai juos paveiks dėl šios situacijos, kurią taip pat galima vadinti ekonominiu raštingumu.

Priimdami finansinius sprendimus, žmonės turi turėti supratimą apie ekonomiką (taip pat žinomą kaip ekonominis raštingumas). Žmonės gebės priimti logiškesnius ir tikslesnius sprendimus dėka turimų žinių apie šalies ekonomiką.

17 pamoka: Įvairios finansinės sąvokos

Gamyba

Prekių gaminimas ir paslaugų teikimas, reikalingas vartotojų paklausai patenkinti, vadinamas gamyba.

Derindami darbą, pinigus ir gamtos išteklius, verslininkai gamina prekes ir paslaugas.

17 pamoka: Įvairios finansinės sąvokos

Vartojimas

Vartojimas yra terminas, naudojamas apibūdinti, kaip žmonės naudoja prekes ir paslaugas, kad patenkintų savo poreikius. Vartojimas yra vertingas ir efektyvus tol, kol tai daroma pagal poreikius. Kita vertus, besaikis ir nereikalingas vartojimas ilginiui gali pakenkti tiek vartotojui, tiek šalies ekonomikai.

Tai, kaip šiandien vartojame, pasikeitė dėl socialinės, kultūrinės, ekonominės ir technologinės pažangos.

17 pamoka: Pajamos

Pajamos yra dalis, kurią asmuo gauna mainais už gamybos veiklą, kuria jis užsiima tam tikrą laiką. Asmuo gauna pajamas priklausomai nuo to, kaip jis dalyvauja gamyboje: darbo užmokesčio pajamos gaunamos už darbą, palūkanų pajamos - už kapitalą ir pelno pajamas gauna verslo savininkai.

Yra dvi pagrindinės sąvokos, susijusios su nacionalinėmis pajamomis:

***Bendrasis
vidaus
produktas***

***Bendrasis
nacionalinis
produktas***

17 pamoka: Bendrasis vidaus produktas (BVP)

Bendrasis vidaus produktas (BVP) reiškia visų galutinių prekių ir paslaugų, pagamintų šalyje per tam tikrą laikotarpį, rinkos vertę. Tai pajamos, kurias uždirba tiek tos šalies piliečiai, tiek užsieniečiai šalies ribose. Kitaip tariant, tai reiškia visų tos šalies darbuotojų pajamų sumą.

Nacionalinės pajamos vienam gyventojui nustatomos padalijus šalies BVP iš šalies gyventojų skaičiaus. Kai šalies BNP padalijamas iš gyventojų skaičiaus, gaunamas BNP vienam gyventojui.

17 pamoka: Bendrasis vidaus produktas (BVP)

BVP yra pagrindinis ekonomikos dydžio matas ir suteikia informacijos apie šalies išsivystymo lygį ir ekonominę galią. Pajamos vienam gyventojui yra pagrindinis tos šalies gyvenimo lygio ir vidutinio pajamų lygio rodiklis.

Lietuva pagal BVP, tenkantį vienam gyventojui, skaičiuojant perkamosios galios pariteto principu, 2023 m. užėmė 16 vietą tarp 27 ES valstybių. Lietuvos gyventojų pragyvenimo lygis 2023 m. buvo 10% mažesnis už ES vidurkį.

Pagal šį rodiklį Lietuva užima aukščiausias pozicijas tarp kaimynių. Estija užima 17 vietą – šios šalies gyventojų pragyvenimo lygis yra 13% mažesnis už ES vidurį. Latvija pagal šį rodiklį praėjusiais metais buvo 23 tarp ES valstybių, o Eurostato užfiksuotas pragyvenimo lygio atotrūkis siekė 26%. Lenkija buvo 19, šalies atotrūkis nuo ES vidurkio siekė 21%.

17 pamoka: Bendrasis nacionalinis produktas (BNP)

Tai reiškia pajamų, kurias šalies piliečiai uždirbo tik toje šalyje ir už jos ribų, sumą. Norėdami tai apskaičiuoti, užsienyje dirbančių šalies piliečių į šalį siunčiamos pajamos pridedamos prie BVP, o pajamos, kurias šalyje dirbantys užsieniečiai siunčia į savo šalį, atimamos iš BVP.

17 pamoka: Infliacija

Infliacija yra nuolatinis bendro kainų lygio kilimas dėl to, kad visuminė paklausa yra didesnė už visuminę pasiūlą ekonomikoje. Tačiau kylančios kai kurių prekių kainos ar nenutrūkstamas kainų augimas nėra infliacija. Norint kalbėti apie infliaciją, kainų kilimas turi būti visoms prekėms ir paslaugoms, t.y. bendras kainų kilimo lygis. Kuo daugiau pinigų ekonomikoje, tuo didesnė tikimybė, kad padidės infliacijos lygis.

17 pamoka: Infliacija

Infliacija yra viena iš svarbiausių problemų, su kuria susiduria visos šalys, ypač pastaraisiais metais. Esant infliacijai, sumažėja pinigų perkamoji galia, o tai reiškia, kad kainų stabilumas nebuvo pasiektas. Didelės infliacijos laikotarpiais bendro kainų lygio kilimas padidina šeimos biudžeto išlaidas, o pinigų, sumokėtų už perkamas prekes ir paslaugas, suma didėja.

Kartais infliaciją sukelia pernelyg didelė paklausa, o kartais - padidėjusios išlaidos. Vėlgi, kai kurių žaliavų ir prekių importas į užsienio priklausomas ekonomikas gali sukelti kainas.

17 pamoka: Paprasti žingsniai

Apskaičiuojant bendro kainų lygio padidėjimo tempą, nustatomas infliacijos lygis. Vartotojų kainų indeksas (VKI) ir Gamintojų kainų indeksas (GKI) yra dvi metodikos infliacijos lygiui apskaičiuoti. VKI naudoja mažmenines kainas, kurios yra reikšmingos vartotojams. Nors vartotojai naudojami įvairiomis prekėmis ir paslaugomis, apskaičiuojant infliaciją neį visas galima atsižvelgti. Siekiant nustatyti, kiek produktų ir paslaugų yra labiausiai reprezentatyvūs iš visų produktų ir paslaugų, apskaičiuojami jų kainų pokyčiai.

GKI seka gamintojo sąnaudų, tarpinių produktų ir gatavų prekių savikainos pokyčius.

Pagal su kitomis Europos Sąjungos (ES) valstybėmis narėmis metodologiškai suderintą vartotojų kainų indeksą (SVKI) 2023 m. gruodį apskaičiuota vidutinė metinė infliacija sudarė 8,7 proc., o pagal vartotojų kainų indeksą (VKI) apskaičiuota vidutinė metinė infliacija – 9,1 proc.

17 pamoka: Nedarbas

Bedarbiais laikomi nedirbantys darbingo amžiaus darbingi asmenys, kurie nesimoko pagal bendrojo ugdymo programą ar pagal formaliojo profesinio mokymo programą arba nestudijuoja aukštojoje mokykloje pagal nuolatinės formos studijų programas ir yra įstatymų nustatyta tvarka įsiregistravę teritorinėje užimtumo tarnyboje. Nedarbo lygis šioje situacijoje apskaičiuojamas darbo jėgos dydį padalijus iš bedarbių skaičiaus.

Gamybos priemonių naudojimą gamyboje rodo užimtumas. Mažėjant nedarbui ir didėjant užimtumui, didėja ir nacionalinės pajamos, ir gerovės lygis.

17 pamoka: Nedarbas

EBPO (2023 m.) duomenimis, 2023 m. moterų nedarbo lygis Graikijoje buvo 15 proc., o vyrų – 8,3 proc. Ispanijoje moterų nedarbo lygis buvo 14,5 proc., o vyrų – 11 proc. Turkijoje šis rodiklis yra atitinkamai 14, 5% ir 11%. Lietuvoje šis rodiklis yra apie 7,5 proc. abiejų lyčių atstovų.

17 pamoka: Augimas

Ekonomikos augimas yra šalies gamybos pajėgumų didinimas, didesnė prekių ir paslaugų gamyba.

Šalies gamybos pajėgumus didina tiek gamybos priemonių plėtra, tiek technologijų pažanga, sukuriant galimybę gaminti daugiau prekių ir paslaugų.

Realiojo BVP ir realiojo BNP augimo tempas naudojamas ekonomikos plėtrai įvertinti.

Augimas kelia gerovės lygį, didina pajamas vienam gyventojui ir leidžia žmonėms įsigyti daugiau prekių ir paslaugų.

Augimas apibūdina ir šalies gyvenimo lygio kilimą socialiniais, politiniais ir ekonominiais aspektais.

Augimo veiksniai apima nacionalines pajamas, raštingumo lygį, urbanizacijos lygį, gyventojų skaičiaus augimo tempą ir energijos suvartojimą vienam gyventojui.

17 pamoka: Eksportas - importas

Šalyje pagamintų prekių ir paslaugų pardavimas užsienio šalims yra žinomas kaip eksportas. Kai prekės ir paslaugos eksportuojamos, užsienio valiuta įvežama į šalį mainais, didinant nacionalines pajamas. Dėl šios priežasties vyriausybės padeda eksportuotojams.

Priešingai, importas reiškia produktų ir paslaugų įsigijimą iš kitų šalių, kurie arba visai negaminami, arba gaminami vietoje, bet netenkina vidaus paklausos. Kadangi mokėjimai užsienyje atliekami užsienio valiuta, šalies pajamos mažėja.

17 pamoka: Mokėjimų balansas ir išorės deficitas

Šalies ekonominės sąveikos su išoriniu pasauliu požymis yra jos mokėjimų balansas. Jame parodomos užsienio pajamos ir mokėjimai, atlikti per metus.

Kita vertus, užsienio prekybos balansas rodo tik prekių eksportą ir importą; jei importas viršija eksportą, gaunamas "užsienio prekybos deficitas (užsienio deficitas)".

17 pamoka: Užsienio valiuta

"Valiuta" reiškia bet kokios rūšies mokėjimo priemonę, naudojamą tarptautiniams ekonominiams sandoriams atlikti. Finansinės operacijos užsienio valiutomis apima banko pavedimus, indėlių sąskaitas užsienio valiuta ir pačias užsienio valiutas.

Terminas "valiutų rinkos" reiškia rinkas, kuriose prekiaujama nacionalinėmis valiutomis arba užsienio valiuta. Užsienio valiutos kaina nustatoma, kai užsienio valiutos pirkėjai ir pardavėjai susiduria šiose pasaulinėse rinkose.

Terminas "valiutos kursas" – tai kaina, mokama šalies valiuta už kitos šalies piniginių vienetą. Vietinės ir užsienio valiutos pokyčio kursas yra valiutos kursas.

JAFLE

Bedarbių suaugusiųjų kelionė nuo finansinio
raštingumo iki verslumo

2021-1-TR01-KA220-ADU-000033446